

ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท
Buddhist Philosophy of Life in Dhammapada Literature

สัจชัย ทิพย์โอสธ¹, อนันต์ ทิพย์โอสธ², สุนทร ธนศิลป์พิชิต³

Sanchai Thiposot¹, Anan Thiposot², Sunait Thanasinlapaphichit³

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา¹, โรงเรียนเสิงสาง²,

วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย³

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus¹, Soeng Sang School²

Chaiyaphum Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University³

Corresponding author, e-mail: sunchait65@gmail.com¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท 2) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีผลปรากฏดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า 1) คนไม่มีปัญญา ไม่รู้จักการสั่งสมปัญญา (เบาปัญญา) ไม่ประพฤติตนให้ดี ไม่รู้จักหาทรัพย์ในคราวยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมชบเซา ดังนกกระเรียนแก่ชบเซาอยู่ในเปือกตมที่หมดปลาไม่รู้จักตนให้ดีไม่ได้ทรัพย์ในคราวที่ตนยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมนอนทอดถอนถึงทรัพย์เก่าเหมือนลูกศรที่ตกจากแล่ง 2) คำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความแตกต่างระหว่างกรรมดีและกรรมชั่ว คำสอนที่เป็นหลักศาสนา คือ ให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คำสอนที่เน้นความประพฤติส่วนบุคคล กิจที่ตนพึงกระทำ คำสอนเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเลือกคบมิตร และความประพฤติด้านอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

คำสำคัญ: ปรัชญา, การใช้ชีวิตเชิงพุทธ, วรรณคดีธรรมบท

ABSTRACT

This research article has two objectives: 1) to study the philosophy of life of Buddhists in Dhammapada literature, and 2) to analyze the philosophy of life in Dhammapada literature about the son of a wealthy millionaire. This research is qualitative (Qualitative Research). The results are as follows.

The results of the research found that 1) People who do not have intelligence, do not know how to accumulate wisdom (light intelligence), behave badly. And if you don't know how to find wealth when you are young, you will become stagnant like the old crane lay motionless in a quagmire with no fish, not knowing what to give. Dee had no wealth when he was young. He lay down and reached out to grab his old wealth like an arrow falling from an arrow. 2) Teachings on the Law of Karma Do good and get good. Do bad things and get bad things. Difference between good karma and bad karma the tenets of the religion are to avoid evil, do only good, and purify your mind. Teachings

that emphasize personal conduct Activities that should be done Teachings on interacting with others Choosing friends and other behaviors for living together with others in society.

Keywords: Buddhist Philosophy, Life, Dhammapada Literature.

บทนำ

ปรัชญาการศึกษา คือ แผนที่จะเดินทาง คนเราต้องมีแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ และการผลการปฏิบัติมาทบทวนว่าผลจะได้ดีหรือไม่ดี ทุกอย่างต้องมีการประเมินผลงาน ในวรรณกรรม สามก๊กบอกว่า “รู้เขารู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง” ชีวิตคือสนามรบ ต้องมี Mission ภารกิจที่ต้องปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ชีวิตก็เหมือนกับการงานวิจัยเล่มหนึ่งที่ยังไม่มีบทสรุปง่ายๆ ต้องใช้เวลาศึกษาค้นคว้าว่า “ระยะพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์สรรพสิ่ง” มุมมองการใช้ชีวิตในพุทธปรัชญา ชีวิตต้องมีเข็มทิศในการเดินทางสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากษณะ ตรุณ (2554: ก-ข) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างคนไทย 7 ประเภท คือ ประชาชนชาวบ้าน ครูมีประสบการณ์การสอน 10 ปีขึ้นไป ครูดีเด่น พระภิกษุผู้ได้รับรางวัลเสมาธรรมจักร เกษชกร แม่ดีเด่นแห่งชาติ และพ่อตัวอย่างแห่งชาติ ทุกประเภทมีอาชีพต่างๆ กัน คือ เกษตรกรรม ครู เกษชกร ค้าขาย นักธุรกิจ ตำรวจ เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา อาชีพทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงาม ส่วนอาชีพเกษตรกรรมยึดเอาตามแนวทางศีลธรรมของชาติ พระภิกษุยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นจรรยาบรรณในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้อาชีพทหาร นักการเมือง วิศวกร สถาปนิก และแพทย์ล้วนมีจรรยาบรรณเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

จากการสัมภาษณ์พบว่า คนไทยได้ดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพและเชิงปรัชญาด้วยที่เห็นได้ชัด คือ ในเชิงญาณวิทยา คนไทยมีวิธีการแสวงหาความรู้และมีวิธีการนำความรู้มาใช้ในเชิงจริยศาสตร์ มีความเพียรในการปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ในศาสนาที่ตนนับถือในเชิงตรรกศาสตร์ คนไทยส่วนใหญ่รู้จักใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต ในเชิงอภิปรัชญาคนไทยมีความคิดและคำตอบสำหรับปัญหาอภิปรัชญา เช่น เรื่องกำเนิดของโลกละมีคำตอบที่หลากหลาย ในเชิงสุนทรียศาสตร์คนไทยมีความคิดหลากหลายในเรื่องเกี่ยวกับความงาม ความซาบซึ้งในความงามในงานศิลปะ ในคำสอนทางศาสนา บทกวีและวรรณคดีต่างๆ ในทุกสาขาอาชีพมีการดำเนินชีวิตตามจรรยาบรรณวิชาชีพและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาที่ตนสนใจ ชอบครุ่นคิดปัญหาปรัชญาที่เป็นอุดมคติตามความสนใจและตามสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกให้ชีวิตเป็นไปและสนใจปฏิบัติตามหลักจริยศาสตร์ของศาสนาที่ตนนับถือ เช่น หลักจริยศาสตร์ของพุทธ คริสต์ อิสลาม

การเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ คือ การเข้าปรัชญาชีวิต ภาวนีย์ เจริญยิ่ง (2554: 15-16) ในสังคมปัจจุบันแข่งขันกันทางวัตถุจากกรณีศึกษาของนายประยงค์ รัตนรงค์ จากการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถคว่ำรางวัลแม่ไก่ไข่มายาได้ จากรางวัลดังกล่าวทำให้รู้ว่า ความรู้ไม่ได้มีเฉพาะในสถาบันการศึกษาเท่านั้นอยู่ที่การค้นคว้าและศึกษาจริง การศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตของนักคิดและประชาชนชาวบ้านเพราะบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนรากเหง้าของแผ่นดินที่สืบสาน สร้างสรรค์ องค์ความรู้จากบรรพบุรุษ รักษาภูมิปัญญาไม่ให้สูญหาย ช่วยกันสืบสานต่อยอดด้วยวิธีการที่เรียกว่า ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เป็นให้จริงผ่านการปฏิบัติด้วยการปฏิบัติเป็นแบบอย่าง ปรัชญาการดำเนินชีวิตหมายถึงท่าทีต่อการดำเนินชีวิต การมองโลก การมองโลกหรือปรัชญาการดำเนินชีวิตมาจากการเรียนรู้

จากการศึกษาของ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2546: 161) เรื่อง บทสังเคราะห์ภาพรวม การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคม กล่าวว่า โดยหลักมาตรฐานสากลที่เรียกว่าระบบ 3 แด คือ การทำงานวันละ 8 ชั่วโมง ศึกษาหาความรู้ วันละ 8 ชั่วโมง และพักผ่อนหลับนอนวันละ 8 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริงคนไทยพร้อมที่จะทำงานวันละ 10-12 ชั่วโมงแล้วพักผ่อน บันทึกลงและนอนมีนักปรัชญาที่มีวิธีการดำเนินชีวิตที่น่าสนใจ คือ โซคราติส ซึ่งจื้อ หรือในปัจจุบัน เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ท่านเหล่านี้มีวิธีการคิดและดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต) (2540: 113-121) ท่านแรก คือ โซคราติส เจ้าของคำพูดที่ว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือ รู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไรเลย” แสดงให้เห็นว่าเขาเป็นคนแสวงหาความรู้อยู่เสมอสังเกตได้จากการที่ไปท่องเที่ยวได้พบกับคนเก่งและคนมีชื่อเสียงในสังคมกรีกในสมัยนั้นเพื่อให้ได้ความรู้ใหม่

จนวาระสุดท้ายยังบอกกับเพื่อนและศิษย์ที่มาเยี่ยมว่า “นักปราชญ์ คือ ผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ แต่นักปราชญ์ไม่มีวันเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์หากว่าเขายังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ เพราะวิญญาณของเขาถูกคุมขังอยู่ในร่างกาย จึงขาดอิสรภาพในการเข้าถึงสัจธรรม การประสบกับความตาย คือ การได้ปลดปล่อยวิญญาณจากเครื่องพันธนาการ เมื่อวิญญาณเข้าถึงความรู้ที่สมบูรณ์ นักปราชญ์ผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์จึงไม่กลัวความตาย” ต่อมาคืออิมมานูเอล คานท์ (ค.ศ.1724-1804) เชื่อว่า เราทุกคนยอมรับว่าคุณลักษณะหรือสิ่งอื่นอาจดีได้ เช่น ลาภยศ อำนาจ เกียรติยศ ความสุข ความดีเหล่านี้ก็ยังเป็นความดีที่มีเงื่อนไข ในบางสถานการณ์ความดีเหล่านี้อาจไม่ดีก็ได้ เจตนาดีเท่านั้นที่สมบูรณ์ แสดงว่าเจตนาดีเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตของท่าน พินดา อังจันทร์เจริญ (2548: 255) พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) คติชีวิตที่ท่านยึดถือประพฤติปฏิบัติมาตลอด คือ บัณฑิตย่อมฝึกตน คติอีกข้อหนึ่งซึ่งถือมาก่อนและต่อมาถือไว้ด้วยกัน คือ ถ้าจะทำอะไรต้องพยายามทำให้สำเร็จและทำให้ดีที่สุด

วรรณคดีธรรมบทเป็นวรรณคดีที่ทรงคุณค่าต่อปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธ เพราะสอดแทรกไปด้วยเนื้อหาที่เตือนใจสะท้อนการดำเนินชีวิตอย่างไรไม่ให้ผิดพลาด เต็มไปด้วยคติเตือนใจให้เกิดการย้อนคิดเพื่อพิจารณาตน บางข้อความสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตได้ ดังนั้น การศึกษาเรื่องปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท 2) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท อาจจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ในระดับจุลภาค คือ ครอบครัว และระดับมหภาค คือ ระดับประเทศชาติหรือโลกจะทำให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมได้

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท
2. เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากวรรณคดีบาลีเรื่อง “บุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก” ของพร้อมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท ที่มีในพระพุทธศาสนาและสังคมศาสตร์
3. นำเสนอผลการวิจัยโดยเอกสารและการบรรยายสรุป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้ ศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท วิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก

สรุปผลการศึกษา

1) ศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท เนื้อเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก ข้อความเบื้องต้น พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทรงปรารภบุตรเศรษฐีผู้มั่งคั่งมาก ตรัสพระธรรมเทศนานี้ว่า “อจริตวา พรหมจริย” เป็นต้น เหตุการณ์นี้เกิดที่เมืองพาราณสี ที่ได้ชื่อว่าบุตรของเศรษฐีเพราะเกิดในตระกูลของเศรษฐี เกิดขึ้นมาก็มีสมบัติเงินทองมากมาย สมัยนั้นเรียกว่า 80 โภกิมารดาบิดาของเขาคิดว่า “ในตระกูลของเรามีกองโกศเป็นอันมาก เราจักมอบกองโกศนั้นไว้ในมือบุตรของเรา ทำให้ใช้สอยอย่างสบาย กิจด้วยการงานอย่างอื่นไม่ต้องมี” จึงให้เขาศึกษาศิลปวิทยาการพ้อนขับและประค่อมอย่างเดียว

ในพระนครนั้น แมธิดาคนหนึ่งก็เกิดแล้วในตระกูลอื่น ซึ่งมีสมบัติ 80 โภกิ บิดามารดาแม่มของนางก็คิดแล้วอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วก็ให้นางศึกษาก็ได้ศิลปวิทยาการพ้อนขับและประค่อมอย่างเดียว เมื่อเขาทั้งสองเจริญวัยแล้ว ก็ได้มีการแต่งงานกัน ต่อมาภายหลัง มารดาบิดาของคนทั้งสองนั้นได้ถึงแก่กรรมแล้ว ทรัพย์ 160 โภกิ ก็ได้รวมอยู่ในเรือนเดียวกันทั้งหมด เรียกว่าเรือล่มในหนองทองจะไปไหนเสีย ด้วยความที่บุตรเศรษฐีไปสู่ที่บำรุงพระราชาวันหนึ่งถึง 3 ครั้ง ครั้นนั้น พวกนักเลงในพระนครนั้น คิดกันว่า “ถ้าบุตรเศรษฐีนี้จักเป็นนักเลงสุรา, ความผาสุกก็จักมีแก่พวกเรา เราจะทำให้เขาเรียนความเป็นนักเลงสุรา” พวกนักเลงนั้นจึงถือเอาสุรา มัดเนื้อสำหรับแก้ม และก้อนเกลือไว้ที่ชายผ้า ถือหัวผักกาด นั่งแลดูทางบุตรเศรษฐีนั้นที่กำลังเดินทางมาจากการเข้าเฝ้าพระราชา เมื่อเห็นเขากำลังเดินมา จึงดื่มสุรา เอาก้อนเกลือใส่เข้าในปาก กัดหัวผักกาด กล่าวสรรเสริญว่า “นายท่านจงเป็นอยู่ 100 ปีเถิด พวกผมอาศัยท่านก็พึ่งสามารถในการเคี้ยวและการดื่มสุรา”

บุตรเศรษฐีฟังคำของพวกนักเลงนั้นแล้ว จึงถามคนใช้สนิทผู้ตามมาข้างหลังว่า “พวกนั้นดื่มอะไรกัน?” คนใช้ “น้ำดื่มชนิดหนึ่งครับนาย” บุตรเศรษฐี “มีรสชาติดีร่อยหรือ?” คนใช้ นายครับ ธรรมดา น้ำที่ควรดื่มเช่นกับน้ำดื่มนี้ไม่มีในโลกที่เป็นอยู่นี้ บุตรเศรษฐีหมดตัวเพราะประพฤติดบายมุข บุตรเศรษฐีนั้นพูดว่า “เมื่อเป็นเช่นนั้น แม่เราดื่มก็ควร” ดังนี้แล้ว จึงให้นามาแต่นิดหน่อยแล้วก็ดื่ม ต่อมาไม่นานนัก นักเลงเหล่านั้นรู้ว่าบุตรเศรษฐีนั้นดื่ม จึงพากันแวดล้อมบุตรเศรษฐีนั้น เมื่อกาลล่วงไป ก็ได้มีบริวารหมู่มาก

บุตรเศรษฐีนั้นให้นาสุมารมาด้วยทรัพย์ 100 บ้าง 200 บ้าง ดื่มอยู่ ตั้งกองกหาปณะ (เงิน) ไว้ในที่หนึ่งเป็นต้นโดยลำดับ ดื่มสุรา กล่าวว่า “จงนำเอาดอกไม้มาด้วยกหาปณะนี้, จงนำเอาของหอมมาด้วยกหาปณะนี้ ผู้นี้ฉลาดในการขับ, ผู้นี้ฉลาดในการพ้อน ผู้นี้ฉลาดในการประค่อม จงให้ทรัพย์ 1 พันแก่ผู้นี้, จงให้ทรัพย์ 2 พันแก่ผู้นี้” เมื่อใช้สุร่ายสรวายอย่างนั้นต่อกาลไม่นานนัก ก็ยังทรัพย์ 80 โภกิอันเป็นของตนให้หมดไปแล้ว เมื่อเศรษฐีถูกเรียนว่า “นาย ทรัพย์ของนายหมดแล้ว” จึงพูดว่า “ทรัพย์ของภรรยาของเราไม่มีหรือ?” เมื่อเขาเรียนว่า “ยังมีนาย” จึงบอกว่า “ถ้ากระนั้น จงเอาทรัพย์นั้นมา” ได้ยังทรัพย์ เมื่อนั้นให้

สิ้นไปแล้วอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วขายสมบัติของตนทั้งหมด คือ นา สวนดอกไม้ สวนผลไม้ ยานพาหนะ เป็นต้นบ้าง โดยที่สุภภษณะเครื่องใช้บ้าง เครื่องลาด ผ้าห่มและผ้าปูนั้งบ้าง ทุกอย่างที่ยาขายได้

บุตรเศรษฐีต้องเที่ยวขทาน ครั้นในเวลาที่เขาแกล้ง เจ้าของเรือนจึงไล่เขาออกจากเรือนที่เขา มีโกศหมดแล้ว ขายเรือนของตัว (แต่ยัง) ถืออาศัยอยู่ก่อน, เขาพาภรรยาไปอาศัยฝาเรือนของชนอื่นอยู่ ถือขึ้นกระเบื้องเที่ยวไปขทาน ปรารภจะบริโภคภักดิ์ที่เป็นเดนของชนแล้ว

ครั้งนั้น พระโคตมพุทธเจ้า ทอดพระเนตรเห็นเขายืนอยู่ที่ประตูโรงฉัน คอยรับโภชนะที่เป็นเดนอันภิกษุหนุ่มและสามเณรให้ ในวันหนึ่งจึงทรงแยมพระโอษฐ์

ลำดับนั้น พระอานนทเถระทูลถามถึงเหตุที่ทรงแยมสรวลกับพระองค์ พระศาสดาเมื่อจะตรัสบอกเหตุที่ทรงแยมสรวล จึงตรัสว่า “อานนท เธอจงดูบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากผู้นี้ ผลาญทรัพย์เสีย 160 โกฏิ พาภรรยาเที่ยวขทานอยู่ในนครนี้ ถ้าบุตรเศรษฐีไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดสิ้น จักประกอบการงานในปฐมวัย ก็จักได้เป็นเศรษฐีชั้นเลิศในนครนี้ และถ้าจักออกบวช ก็จักบรรลุเป็นพระอรหันต์ แม้ภรรยาของเขาจักดำรงอยู่ในอนาคามีผล

ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดไป จักประกอบการงานในมัชฌิมวัย จักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ 2 ออกบวชจักได้เป็นอนาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในสกทาคามีผล ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้สิ้นไป ประกอบการงานในปัจฉิมวัย จักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ 3 แม้ออกบวชก็จักได้เป็นสกทาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในโสตาปัตติผล แต่เดี๋ยวนี้ บุตรเศรษฐีนั้นทั้งเสื่อมแล้วจากโกศของคฤหัสถ์ ทั้งเสื่อมแล้วจากสามีผล, ครั้นเสื่อมแล้ว จึงเป็นเหมือนนภกระเรียนในเปือกตมแห่งฉนั้น” ดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถาบาลีที่น่าสนใจไว้ว่า

อจริตวา พรหมจริย

อลทสา โยพพะเน ธน

ชิณณโกญจาว ฉายนติ

ชิณณจเฉว ปลลล

อจริตวา พรหมจริย

อลทสา โยพพะเน ธน

เสนติ จาปาติชิณาว

ปฺรฏาณานิ อนุตฺตณ

พวกคนเขลา (เบาปัญญา) ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ได้ทรัพย์ในคราว ยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมชอบเขา ดั่งนภกระเรียนแก่ชอบเขาอยู่ในเปือกตมที่หมดปลาฉนั้น

พวกคนเขลา ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ได้ทรัพย์ในคราว ยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมนอนทอดถอนถึงทรัพย์เก่า เหมือนลูกศรที่ตกจากแล่งฉนั้น

2. เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก คำว่า อจริตวา ความว่า ไม่อยู่พรหมจริยาวาส คำว่า โยพพะเน ความว่า ไม่ได้แม้ทรัพย์ในเวลาที่ดินสามารถ เพื่อจะยังโกศที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น หรือเพื่อตามรักษาโกศที่เกิดขึ้นแล้ว

คำว่า ชิณณจเฉว ความว่า คนเขลาเห็นปานนั้นนั้น ย่อมชอบเขา ดั่งนภกระเรียนแก่มีชนปีกอันเหียนเกรียน ชอบเขาอยู่ในเปือกตม ที่ชื่อว่าหมดปลาแล้ว เพราะไม่มีน้ำ มีคำอธิบายกล่าวไว้ดังนี้ว่า “อันความไม่มีที่อยู่ของคนเขลาเหล่านี้ เหมือนความไม่มีน้ำในเปือกตม ความไม่มีโกศของคนเขลาเหล่านี้ เหมือนความหมดปลา, ความไม่สามารถจะรวบรวมโกศไว้ได้โดยทางน้ำหรือทางบกเป็นต้นในกาลบัดนี้แล ของคนเขลาเหล่านี้ เหมือนความไม่มีการไผ่ขึ้นแล้วบินไปแห่งนภกระเรียนที่มีชนปีกอันเหียน เพราะฉนั้น คนเขลาเหล่านี้ จึงนอนชอบเขาอยู่ในที่นี้เอง เหมือนนภกระเรียนมีชนปีกอันเหียนแล้วฉนั้น คำว่า จาปาติชิณาว ความว่า หลุดจากแล่ง คือ พ้นแล้วจากแล่ง มีคำอธิบายกล่าวไว้ดังนี้ว่า “ลูกศรพ้นจากแล่งไปตามกำลังตกแล้ว, เมื่อไม่มีใครจับมันยกขึ้น, มันก็ต้องเป็นอาหารของหมู่ปลวกในที่นั้นเอง ฉนั้นใดถึงคนเขลาเหล่านี้ก็ฉนั้นนั้น ล่วง 3 วัยไปแล้ว ก็จักเข้าถึงมรณะ เพราะความไม่สามารถจะยกตนขึ้นได้ใน

กาลปัจจุบันได้ เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า เสนติ จาปาติชีณา” บาทพระคาถาว่า ปุราณานิ อนุตฺตณฺ ความว่ายอดเยี่ยมนทอตอน คือ เศร้าโศกถึงการกิน การดื่ม การพ้อ การขับ และการประโคม เป็นต้น ที่ตนทำแล้วในกาลก่อนว่า “พวกเรากินแล้วอย่างนี้ ดื่มแล้วอย่างนี้” ในกาลจบเทศนา ชนเป็นอันมากได้ดวงตาเห็นธรรม เข้าสู่กระแสมีโสดาปัตติผล

โดยนัยยะในธรรมบทได้แบ่งออกคำสอนเป็น 2 ประการ คือ สำหรับพระสงฆ์ และคำสอนสำหรับฆราวาส โดยคำสอนที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ คือ คำสอนเรื่องความประพฤติที่ควบคุมพฤติกรรม การสำรวมอินทรีย์และการปฏิบัติเพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของมหาชน คำสอนเพื่อการละกิเลสหรือสังโยชน์ที่เป็นกิเลสภายในจิตใจ สังโยชน์ คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์ หรือกิเลสเครื่องร้อยรัดจิตใจให้จมในวัฏฏะมี 10 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ มีความเห็นว่าฉัน 5 คือ ตัวตน วิจิกิจฉา มีความสงสัยลังเลในคุณของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์สัพพตปราชส มีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศีลพรตภายนอกพระพุทธศาสนา หรือมีความยึดมั่นในข้อปฏิบัติที่ผิดในความมุ่งหมายของพุทธศาสนา กามราคะ มีความพอใจในกามคุณประทุษระ ความกระทบกระทั่งในใจ ความหงุดหงิดขัดเคือง อุทธัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่ รูปราคะ มีความพอใจในรูปสัญญา อรูปราคะ มีความพอใจในอรูปสัญญา มานะ มีความถือตัว ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ความรู้สึกสำคัญตัวว่าดีกว่า เลวกว่า หรือเสมอกัน อุทธัจจะ มีความฟุ้งซ่าน อวิชชา มีความไม่รู้ในอริยสัจ 4

คำสอนสำหรับฆราวาสประกอบด้วย เรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความแตกต่างระหว่างกรรมดีและกรรมชั่ว คำสอนที่สอดคล้องกับหลักศาสนา คือ ให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คำสอนเกี่ยวกับความประพฤติส่วนบุคคล กิจที่ตนพึงกระทำ คำสอนเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเลือกคบมิตร และความประพฤติด้านอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

อภิปรายผลการศึกษา

1) เพื่อศึกษาปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบท สรุปได้ว่า เหตุการณ์นี้เกิดที่เมืองพาราณสี ที่ได้ชื่อว่าบุตรของเศรษฐีเพราะเกิดในตระกูลของเศรษฐี เกิดขึ้นมาก็มีสมบัติเงินทองมากมาย สมัยนั้นเรียกว่า 80 โกฏิ มารดาบิดาของเขาคิดว่า “ในตระกูลของเรามีกองโกศเป็นอันมาก เราจักมอบกองโกศนั้นไว้ในมือบุตรของเรา ทำให้ใช้สอยอย่างสบาย กิจด้วยการงานอย่างอื่นไม่ต้องมี” จึงให้เขาศึกษาศิลปวิทยาการพ้อนขับและประโคมอย่างเดียว

ในพระนครนั้น แมธิดาคนหนึ่งก็เกิดแล้วในตระกูลอื่น ซึ่งมีสมบัติ 80 โกฏิ บิดามารดาแม่มองนางก็คิดแล้วอย่างนั้นเหมือนกัน แล้วก็ให้นางศึกษาก็ได้ศิลปวิทยาการพ้อนขับและประโคมอย่างเดียว เมื่อเขาทั้งสองเจริญวัยแล้ว ก็ได้มีการแต่งงานกัน ต่อมาภายหลัง มารดาบิดาของคนทั้งสองนั้นได้ถึงแก่กรรมแล้ว ทรัพย์ 160 โกฏิ ก็ได้รวมอยู่ในเรือนเดียวกันทั้งหมด เรียกว่าเรือล่มในหนองทองจะไปไหนเสีย ด้วยความที่บุตรเศรษฐีไปอยู่ที่บำรุงพระราชาวันหนึ่งถึง 3 ครั้ง ครั้นนั้น พวกนักเลงในพระนครนั้น คิดกันว่า “ถ้าบุตรเศรษฐีนี้ จักเป็นนักเลงสุรา, ความผาสุกก็จักมีแก่พวกเรา เราจะให้เขาเรียนความเป็นนักเลงสุรา” พวกนักเลงนั้นจึงถือเอาสุรา มัดเนื้อสำหรับแก้ม และก้อนเกลือไว้ที่ชายผ้า ถือหัวผักกาด นั่งแลดูทางบุตรเศรษฐีนั้นที่กำลังเดินทางมาจากการเข้าเฝ้าพระราชา เมื่อเห็นเขากำลังเดินมา จึงดื่มสุรา เอาก้อนเกลือใส่เข้าในปาก กัดหัวผักกาด กล่าวสรรเสริญว่า “นายท่านจงเป็นอยู่ 100 ปีเถิด พวกผมอาศัยท่านก็พึ่งสามารถในการเคี้ยวและการดื่มสุรา” ในระหว่างทางได้เห็นพวกกินเหล้าก็เลยสอบถามว่าเขากำลังดื่มอะไรกันหรือ คนติดตามก็บอกว่า “พวกเขากำลังดื่มเหล้า” จนกระทั่งเศรษฐีให้ลูกน้องผู้ติดตามไปเอา

น้ำเหล่านั้มาทดลองจนเกิดติดใจ ซึ่งเป็นสาเหตุให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทอง จนกระทั่งตนเองต้องไปเป็นขอทานในที่สุด

มีวันหนึ่ง พระโคตมพุทธเจ้า ทอดพระเนตรเห็นเขายืนอยู่ที่ประตูโรงฉัน คอยรับโภชนาที่เป็นเดนอันภิกษุหนุ่มและสามเณรให้ ในวันหนึ่ง จึงทรงแยมพระโอษฐ์ ลำดับนั้น พระอานนทเถระทูลถามถึงเหตุที่ทรงแยมสรวลกับพระองค์ พระศาสดาเมื่อจะตรัสบอกเหตุที่ทรงแยมสรวล จึงตรัสว่า “อานนท์ เธอจงดูบุตรเศรษฐีผู้มีทรัพย์มากผู้นี้ ผลาญทรัพย์เสีย 160 โกฏิ พาภรรยาเที่ยวขอทานอยู่ในนครนี้ ถ้าบุตรเศรษฐีไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดสิ้น จักประกอบกิจการงานในปฐมวัย ก็จักได้เป็นเศรษฐีชั้นเลิศในนครนี้ และถ้าจักออกบวช ก็จักบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในอนาคามีผล, ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้หมดไป จักประกอบกิจการงานในมัชฌิมวัย จักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ 2 ออกบวชจักได้เป็นอนาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในสกทาคามีผล ถ้าไม่ผลาญทรัพย์ให้สิ้นไป ประกอบกิจการงานในปัจฉิมวัย จักได้เป็นเศรษฐีชั้นที่ 3 แม้ออกบวชก็จักได้เป็นสกทาคามี แม้ภรรยาของเขาก็จักดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล แต่เดี๋ยวนี้ บุตรเศรษฐีนั้นทั้งเสื่อมแล้วจากโกศของคฤหัสถ์ ทั้งเสื่อมแล้วจากสามัญผล, ครั้นเสื่อมแล้ว จึงเป็นเหมือนนกกระเรียนในเปือกตมแห่งฉะนั้น” ดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถาบาลีที่น่าสนใจไว้ว่า “พวกคนเขลา (เบาปัญญา) ไม่ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ได้ทรัพย์ในคราว ยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมชบเซา ดังนกกระเรียนแก่ชบเซาอยู่ในเปือกตมที่หมดปลาฉะนั้น พวกคนเขลาไม่ประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ได้ทรัพย์ในคราวยังเป็นหนุ่มสาว ย่อมนอนทอดถอนถึงทรัพย์เก่า เหมือนลูกศรที่ตกจากแห่งฉะนั้น” สอดคล้องกับบทความวิชาการของ รุ่งนิภา เหลียง ได้ศึกษาเรื่อง โซเพนฮาวเออร์ข้อวิพากษ์แนวคิดแบบทุนนิยม พบว่า อาเธอร์ โซเพนฮาวเออร์ นักปรัชญาเมธีชาวเยอรมันถูกกล่าวหาว่าเป็นนักคิดผู้มีทัศนะค่อนข้างจะเป็น “ทุนนิยม” หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า เป็นผู้ที่มีวิธีคิดแบบมองโลกในแง่ร้าย (Pessimists) มากเกินไปจนก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดีต่อผู้ที่ได้ศึกษาผลงานของเขา โดยจะแบ่งโครงสร้างในการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ประเด็นที่หนึ่ง คือ ความหมายของชีวิตในทัศนะของโซเพนฮาวเออร์ ประเด็นที่สอง คือ การเสนอข้ออ้างเพื่อโต้แย้งและสนับสนุนการมองโลกแบบทุนนิยม และประการสุดท้าย การมองโลกตามความเป็นจริง ซึ่งต้องอาศัยการมีจุดเริ่มต้นจากการมองชีวิตว่าเป็นรวมศูนย์ของความปรารถนา ความอยาก ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการมองโลกแบบทุนนิยมหรือพุทธศนิยม (รุ่งนิภา เหลียง, 2563: 80) การมองโลกตามแนวพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสอนให้มองโลกแบบสองด้าน แต่เน้นด้านที่มองว่าชีวิตเกิดมามีทุกข์อย่างกรณีคำสอนที่ว่าชาติปิทุกขา ความเกิดก็เป็นทุกข์ แต่พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าในโลกนี้มีสุขอยู่บ้างแต่น้อยความสุขเปรียบดังช้างกระพือหู งูแลบลิ้น ดังนั้น มุมมองของชีวิตในมุมมองพระพุทธศาสนาสอนว่ามองทุกอย่าง เป็นของไม่เที่ยง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทองคำศักดิ์ ปางกรโ (ดินขุนทด), 2555: ก-ข) ได้ศึกษาเรื่อง การมองโลกตามหลักพุทธปรัชญา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการมองโลกในพุทธปรัชญาเถรวาทแสดง ความหมายของโลกลโดยตรง คือ โอกาสโลก ได้แก่ ภพภูมิ 31 ความหมายโดยอ้อม คือ สัตว์โลก ได้แก่ สิ่งมีชีวิตทั้งปวง ในที่นี้เน้นที่สัตว์โลก คือ ชีวิตและหมู่สัตว์ โดยเฉพาะชีวิตมนุษย์ มีกำเนิด 4 ประเภท มีการพัฒนาชีวิตทางกายตามวัย ส่วนพัฒนาชีวิตทางจิตใจย่อมเกี่ยวเนื่องกับอบรมโดยอาศัยปัจจัยทั้งภายในและภายนอก มีเป้าหมายของชีวิตทางกายมีความแข็งแรงสมบูรณ์สมวัย ส่วนทางจิตใจย่อมมีเป้าหมายที่การกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นนำไปสู่ความพ้นทุกข์ การมองโลกตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นการมองโลกตามความเป็นจริงมี 10 วิธี ในงานวิจัยนี้เน้นแสดง การมองโลกในลักษณะคุณโทษและทางออก (อัสสาทะ อาทีนวะ และนิสสรณะ) การมองโลกแง่เดียวมีข้อเสีย คือ แง่เดียวอย่างเดียว อาจทำให้ประมาทหมัวมาในชีวิต แง่โทษอย่างเดียวอาจเกิดการประทุษร้ายตนเองและบุคคลอื่น และแง่ทางออกอย่างเดียว อาจทำให้ไม่อาจใช้ชีวิตอยู่ร่วมสังคมได้ ส่วนประโยชน์ของการมองโลกครบทุกด้าน ย่อมทำให้

มีการใช้ชีวิตอย่างผู้มีสติ เหมาะสมตามสถานภาพในสังคมหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลก ในพุทธปรัชญา ได้แก่ (1) หลักธรรมที่แสดงการมองโลกในลักษณะอัสสาทะ เช่น โลภียสุขที่เป็นกามสุข และฌานสุข , สมบัติในโลกทั้ง 3, ประโยชน์ทั้ง 3, สุขของคฤหัสถ์ 4 เป็นต้น โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการมองโลกในลักษณะอัสสาทะนี้ เช่น บุญกิริยาวัตถุ, ทิฐุจัมมิกัตถประโยชน์ , พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น (2) หลักธรรมที่แสดงการมองโลกในลักษณะอาทีนวะ เช่น อุปาทานกัณฑ์ 5, ทุกขตา 3, กามาทีนวกถา เป็นต้น โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการมองโลกในลักษณะอาทีนวะนี้ เช่น สังวร 5, อภินิหังจเวกขณ 5, กายคตาสติ, มรณานุสสติ , สันโดษ เป็นต้น (3) หลักธรรมที่แสดงการมองโลกในลักษณะนิสสรณะ เช่น เนกขัมมะ , นิพพาน , วิมุติ 2, โลกุตตรธรรม 9 เป็นต้น โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการมองโลกในลักษณะนิสสรณะนี้ เช่น ไตรลักษณ์ , โลกธรรม 8, โพธิปักขิยธรรม 7 หมวด ได้แก่ สติปัฏฐาน 4, สัมมปปธาน 4, อิทธิบาท 4, อินทรีย์ 5, พละ 5, โพชฌงค์ 7 และมรรคมงคล 8 เป็นต้น (4) หลักธรรมที่แสดงการมองโลกครบทั้งที่เป็นอัสสาทะ อาทีนวะ และนิสสรณะ เช่น อนุปุพพิกถา โดยมีหลักธรรมที่ส่งเสริมการมองโลกทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ อริยสัจ 4 เป็นต้น

แนวทางการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลกในพุทธปรัชญา ไปใช้ในการพัฒนาชีวิต การพัฒนาชีวิตมีความหมายในการทำให้เจริญขึ้น ตามกระบวนการภาวนา 4 ระดับ ได้แก่ (1) กายภาวนา (2) ศีลภาวนา (3) จิตตภาวนา และ (4) ปัญญาภาวนา แนวทางการนำ ใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลกในลักษณะอัสสาทะไปใช้ในการพัฒนาชีวิต ได้แก่ หลักบุญกิริยาวัตถุ ใช้พัฒนาชีวิตได้ทั้ง 4 ระดับ หลักทิฐุจัมมิกัตถประโยชน์และหลักสังคหวัตถุ 4 ใช้พัฒนาทางกายภาวนาและศีลภาวนา ส่วนหลักพรหมวิหาร 4 ใช้สำหรับเจริญจิตตภาวนาเป็นหลัก แนวทางการนำใช้หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลกในลักษณะอาทีนวะไปใช้ในการพัฒนาชีวิต ได้แก่ หลักสังวร 5 ใช้พัฒนาชีวิตได้ 4 ระดับตามสมควร หลักอภินิหังจเวกขณ 5 และมรณานุสสติเน้นเจริญปัญญาภาวนา หลักกายคตาสติ เน้นเจริญจิตตภาวนา และปัญญาภาวนา หลักสันโดษเน้นการเจริญ กายภาวนา และศีลภาวนา หลักไตรลักษณ์ ใช้พัฒนาชีวิตได้ทั้ง 4 ระดับ แนวทางการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลก

ในลักษณะนิสสรณะไปใช้ในการพัฒนาชีวิต ได้แก่ หลักโลกธรรม 8 เน้นเจริญศีลภาวนาและปัญญาภาวนา หลักเนกขัมมะเน้นจิตตภาวนาและปัญญาภาวนา ส่วนหลักโพธิปักขิยธรรมใช้พัฒนาชีวิตได้ทั้ง 4 ระดับ และสำหรับแนวทางการนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการมองโลก ครบทั้งลักษณะอัสสาทะ อาทีนวะ และนิสสรณะ ตามหลักพุทธปรัชญาไปใช้ในการพัฒนาชีวิต หลักอนุปุพพิกถา 5 และอริยสัจ 4 ย่อมปรับใช้พัฒนาชีวิตได้ทั้ง 4 ระดับ

2) เพื่อวิเคราะห์ปรัชญาการใช้ชีวิตเชิงพุทธในวรรณคดีธรรมบทเรื่องบุตรเศรษฐีมีทรัพย์มาก โดยนัยยะในธรรมบทได้แบ่งออกคำสอนเป็น 2 ประการ คือ สำหรับพระสงฆ์ และคำสอนสำหรับฆราวาส โดยคำสอนที่เหมาะสมกับพระสงฆ์ คือ คำสอนเรื่องความประพฤติที่ควบคุมพฤติกรรม การสำรวมอินทรีย์ และการปฏิบัติเพื่อความเลื่อมใสศรัทธาของมหาชน คำสอนเพื่อการละกิเลสหรือสังโยชน์ที่เป็นกิเลสภายในจิตใจ สังโยชน์ คือ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์, ธรรมที่มัดสัตว์ไว้กับทุกข์ หรือกิเลสเครื่องร้อยรัดจิตใจให้จมในวัฏฏะ มี 10 อย่าง คือ สักกายทิฐิ มีความเห็นว่าขันธ 5 คือ ตัวตน วิจิกิจฉา มีความสงสัยลังเลในคุณของพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์สัพพตปราชญ์ มีความยึดมั่นถือมั่นอยู่ในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือศีลพรตภายนอกพระพุทธศาสนา หรือมีความยึดมั่นในข้อปฏิบัติที่ผิดในความมุ่งหมายของพุทธศาสนา กามราคะ มีความพอใจในกามคุณปฏิกูล ความกระทบกระทั่งในใจ ความหงุดหงิดขัดเคือง อุทธัมภาคิยสังโยชน์ สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้แก่ รูปราคะ มีความพอใจในรูปสัญญา อรูปราคะ มีความ

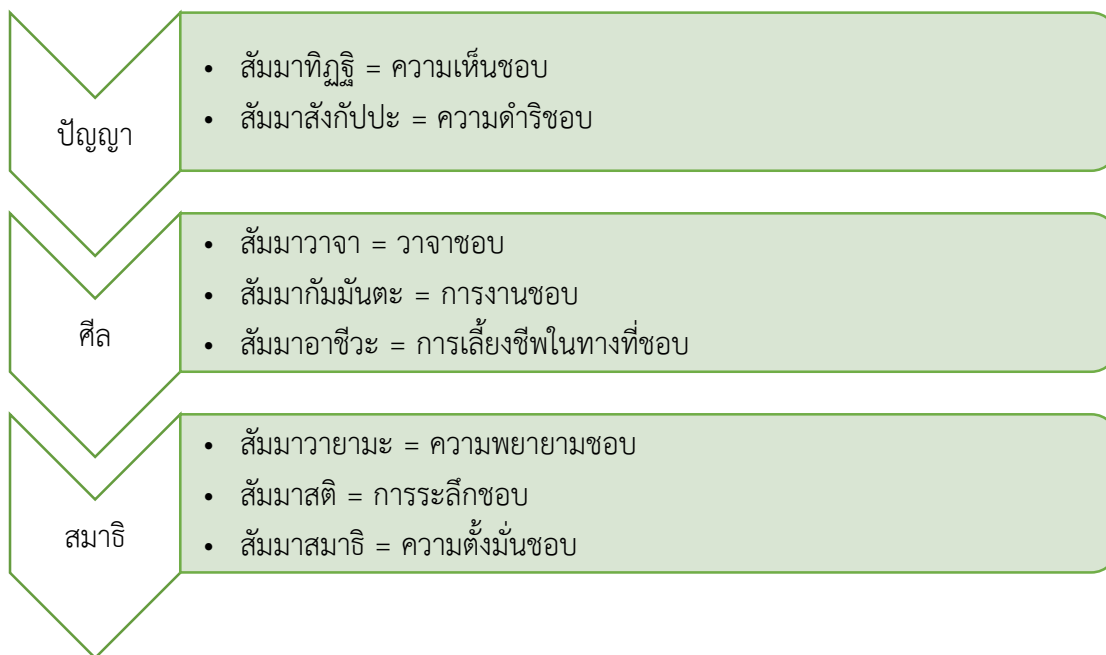
พอใจในอุปนิสัย มานะ มีความถือตัว ความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน ความรู้สึกสำคัญตัวว่าดีกว่า เลวกว่า หรือเสมอกัน อุทัจจะ มีความฟุ้งซ่าน อวิชา มีความไม่รู้ในอริยสัจ 4

คำสอนสำหรับฆราวาสประกอบด้วย เรื่องกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ความแตกต่างระหว่างกรรมดีและกรรมชั่ว คำสอนที่สอดคล้องกับหลักศาสนา คือ ให้ละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ คำสอนเกี่ยวกับความประพฤติส่วนบุคคล กิจที่ตนพึงกระทำ คำสอนเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การเลือกคบมิตร และความประพฤติด้านอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาอภิรักษ์ อภินันโท (2554) ได้วิจัยวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ มัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับทางสายกลางของอริสโตเติล พบว่า หลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ข้อปฏิบัติหรือวิถีดำเนินชีวิตที่เป็นกลางๆ ตามธรรมชาติสอดคล้องกับธรรมชาติพอเหมาะพอดีที่จะให้เกิดผล คือ แก้ปัญหาตามกระบวนการของธรรมชาติได้ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เพื่อความสว่าง สะอาด และความสงบ เพื่อให้เกิดปัญญาสู่มรรคผลนิพพาน และสอดคล้องกับวิจัยของ พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (ผาทา) (2543) ได้วิจัยวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาวิเคราะห์ แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท กล่าวคือประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง ความสุข หรือสิ่งที่ทำให้ชีวิตดีขึ้น เจริญขึ้น หรือแปลว่าจุดหมายของชีวิตมนุษย์ ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 2 ประการ คือ ประโยชน์ทางวัตถุ ได้แก่ ทรัพย์สินและประโยชน์ทางจิตใจ ได้แก่ การบรรลุมรรคผล นิพพาน หรือระดับขั้นของการพัฒนาจิตใจพุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักประโยชน์อยู่ที่การทำประโยชน์เพื่อมวลชนและมีรายละเอียดอยู่ที่การคำนึงประโยชน์ตนเองเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงจะขยายความ พร้อมมูลของตนเองไปช่วยเหลือผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์ตนเอง ซึ่งเมื่อทำเช่นนี้ก็จะเกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายขึ้น กล่าวคือ ทั้งตนเองและผู้อื่นก็ได้ประโยชน์ร่วมกันประโยชน์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น แบ่งได้เป็น 6 ประเภท คือ (1) ประโยชน์ในชาตินี้ (2) ประโยชน์ในชาติหน้า และ (3) ประโยชน์สูงสุด ประโยชน์ 3 ประการนี้ พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่ามนุษย์ควรบรรลุประโยชน์ชาตินี้ ชาติหน้าให้ได้ จึงจะได้ชื่อว่า เกิดมาเป็นบัณฑิตไม่ไร้ประโยชน์ นอกจากนั้นยังมีประโยชน์ที่เหลืออีก คือ (4) ประโยชน์ตน (5) ประโยชน์คนอื่น (6) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ประโยชน์ทั้ง 3 ประการนี้มนุษย์จะต้องยึดเอาประโยชน์ตนก่อน กล่าวคือ อันดับแรกมนุษย์จะต้องมีความพร้อมก่อนที่จะไปช่วยเหลือคนอื่นเพราะเมื่อไม่บรรลุประโยชน์ตนเองก็ช่วยเหลือคนอื่นได้ยาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ความรู้ที่ได้จากการศึกษา คือ ความคิดในทางสายกลาง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเริ่มที่ใจเสียก่อน ใจเป็นใหญ่ ใจเป็นประธาน ตามแนวคิดที่ว่า มัชฌิมาปฏิปทา การทำ การพูด การคิด ต้องดำเนินอยู่ในหลักการแห่งทางสายกลาง ดังภาพที่ปรากฏดังนี้

สรุปแสดงระบบของมรรคมงคล 8 ที่เป็นมรรคมาปฏิบัติ พอเห็นรูปเค้า ดังนี้

บทสรุป

พระธรรมบทเป็นข้อความพื้นฐานในวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้เป็นชุดบทกลอน เป็นแหล่งภูมิปัญญาอันอุดมสมบูรณ์ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปรัชญาพุทธศาสนาและแนวทางปฏิบัติเพื่อการใช้ชีวิตที่มีความหมาย ต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญบางส่วนจากพระธรรมบทที่สะท้อนถึงปรัชญาทางพุทธศาสนา สติและความตระหนักรู้: พระธรรมบทเน้นความสำคัญของการมีสติและความตระหนักรู้ในทุกด้านของชีวิต โดยส่งเสริมให้บุคคลระมัดระวังและใส่ใจต่อความคิด คำพูด และการกระทำ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้หล่อหลอมบุคลิกภาพและกำหนดคุณภาพชีวิต อนิจจัง (อนิจจัง): คำสอนหลักในพระพุทธศาสนา คือ แนวคิดเรื่องความไม่เที่ยง ซึ่งยืนยันว่าทุกสิ่งเป็นสิ่งที่ชั่วคราวและอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ พระธรรมบทเตือนเราถึงธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ชั่วขณะและกระตุ้นให้หลุดพ้นจากความผูกพันทางโลกที่นำไปสู่ความทุกข์ ความทุกข์ (ทุกข์) และการดับทุกข์: พระอัมมบทยอมรับความจริงสากลแห่งความทุกข์และสอนหนทางแห่งความดับทุกข์ เมื่อเข้าใจต้นเหตุของความทุกข์ เช่น ความปรารถนาและความผูกพัน แต่ละบุคคลสามารถปลุกฝังภูมิปัญญา ความเห็นอกเห็นใจ และความสงบภายในได้ จรรยาบรรณ (ศีล): จรรยาบรรณเน้นย้ำตลอดพระธรรมบทว่าจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณธรรม สอนถึงความสำคัญของการปฏิบัติความเมตตา ความซื่อสัตย์ ความมีน้ำใจ และการไม่ทำร้าย (อหิงสา) ต่อสรรพสัตว์ พลังแห่งจิตใจ: อัมมาปาดะเน้นย้ำถึงพลังการเปลี่ยนแปลงของจิตใจ โดยสอนว่าความคิดสร้างความเป็นจริง และด้วยการปลุกฝังความคิดและทัศนคติที่ดี แต่ละบุคคลสามารถเอาชนะอุปสรรคและพบกับความสุขที่แท้จริงได้

ความเห็นอกเห็นใจและความเมตตา (เมตตา): ความเห็นอกเห็นใจและความเมตตาเป็นหัวใจสำคัญของคำสอนทางพุทธศาสนา และพระธรรมบทเน้นย้ำถึงความสำคัญของการปลุกฝังคุณสมบัติเหล่านี้ต่อตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาความเห็นอกเห็นใจ การให้อภัย และความปรารถนาดี ซึ่งเป็นวิธีการบรรเทาความทุกข์และส่งเสริมความสามัคคี มรรคแห่งการตรัสรู้ (พระนิพพาน): พระอัมมปคาได้กล่าวถึงมรรคมงคลแปดอันเป็นหนทางไปสู่การตรัสรู้และหลุดพ้นจากความทุกข์ แนวทางนี้ประกอบด้วย

ความเข้าใจที่ถูกต้อง เจตนา วาจา การกระทำ การดำรงชีวิต ความพยายาม สติ และสมาธิ

โดยรวมแล้วธรรมบททำหน้าที่เป็นแนวทางสำหรับบุคคลที่ต้องการดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา ความเมตตา และอิสรภาพภายในตามหลักพุทธศาสนา คำสอนอันเหนือกาลเวลาของหนังสือเล่มนี้ยังคงสร้างแรงบันดาลใจและสะท้อนกับผู้ที่แสวงหาความหมายและจุดประสงค์ในชีวิตของพวกเขา

บรรณานุกรม

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย**. ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็ดมันเพรส โปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาภุชณะ ตรุโณ และคณะ. (2554). **การวิเคราะห์การดำเนินชีวิตของคนไทยในเชิงปรัชญา**. กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ศูนย์ทุนการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูร ธรรมจิตโต). (2540). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันออก**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม บริษัทเคล็ดไทย จำกัด.
- พนิดา อังจันทร์เจริญ. (2548). **วิถีแห่งปราชญ์ฉบับสมบูรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ลิเบอร์ตีเพรส.
- พระทองศักดิ์ ปภังกร (ตื้นขุนทด). (2555). **การมองโลกตามหลักพุทธปรัชญา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอภิรักษ์ อภิรักษ์. (2544). **การศึกษาวิเคราะห์มัชฌิมาปฏิปทาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับทางสายกลางของอริสโตเติล, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิโรจน์ วิโรจน์ (ผาหา). (2543). **การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องประโยชน์ในพุทธปรัชญาเถรวาท. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาวนีย์ เจริญยิ่ง. (2554). **ภูมิปัญญาไทย: ชุมทรัพย์แห่งแผ่นดินสยาม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- รุ่งนิภา เหลียง. (2563). **โซเพนฮาวเออร์ข้อวิพากษ์แนวคิดแบบทุนนิยม. วารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา**. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (ฉบับรวมที่ 10) ปี 2563: 80.